

»PLEČNIK V ČRNI: 1872–1952–2022« IN 2393 ČRNA NA KOROŠKEM, 31. 8. 2022

Jože Plečnik se je rodil 23. 1. 1872 kot četrti otrok v skromni družini v Ljubljani. Začel je kot pomočnik v očetovi mizarski delavnici, nadaljeval šolanje na obrtni šoli v Gradcu in nadaljeval šolanje v Gradcu in na Dunaju. Svojo profesorsko šolo je začel na umetnostno-obrtni šoli v Pragi in jo nadaljeval na arhitekturni šoli v Ljubljani. Reševal je urbanistične probleme ter projektiral in notranje opremljal javne in zasebne stavbe v Pragi, na Dunaju, v Ljubljani in drugod. Izdeloval je tudi načrte za izdelke umetne obrti in sakralne predmete. Ker njegova sakralna dela izkazujejo globoko vero v boga in zaradi velikega števila naročil s cerkvene strani, je bil po drugi svetovni vojni pogosto zapostavljen. Delna rehabilitacija v petdesetih mu je prinesla tudi naročila za spomenike NOB in različne nagrade. Dejstvo pa je, da so najlepši (najboljši) izmed »partizanskih« spomenikov na Slovenskem plod Plečnikovega stvariteljstva. Med njimi je tudi spomenik žrtvam prve in druge svetovne vojne, ki predstavlja enega redkih uresničenih primerov povezave spominskega obeliskarja z vaškim vodnjakom, kot jih je Plečnik pogosto snoval. Iz ohranjenih virov izvemo, da si lokacije ni predhodno ogledal niti Plečnik niti kateri od njegovih sodelavcev, ampak so vsi delali po fotografiji prostora – praznega trga. V šoli je risala načrte Milica Detoni, ki je naredila več variant. Postavitev je nadzoroval Plečnikov tedanji asistent arh. Anton Bitenc. Šest metrov visok kvadratni steber, na vrhu okrašen z modelirano človeško glavo (Vladimira Bratuž), je obložen z rečnimi kamni in vanj so vzdani različni arhitekturni in okrasni elementi - spolijami. Vrhnji del dorskega stebra je hkrati spomenik žrtvam prve svetovne vojne. V spodnjem delu iz štirih pip priteka voda v osem skledastih korit, od koder odteka v kvadratni bazen ob vznožju. Nad koriti je dvovrstično krožno vklesan epitaf prof. Janka Glazerja »TO ŽRTEV BORB IN ZMAG JE SPOMENIK POSTOJ TOVARIŠ SPOMNI SE NA MRTVE VSE KAR VELIKO JE VZKALI IZ ŽRTVE IN TI KI ŽIV SI MRTVIM SI DOLŽNIK« ter letnici 1941 in 1945. Ohranjeno je tudi Plečnikovo zahvalno (25. avgust 1952) pismo Čranom. Spomenik so odkrili pred sedemdesetimi leti, 31. avgusta 1952, na urbanistično in gradbeno očiščenem prostoru nekdanjega pokopališča in zgradb današnjega centra kraja (Center 101, 2393 Črna na Koroškem), slabih pet let pred mojstrovno smrtjo (7. 1. 1957).

www.kfd.si
www.facebook.com/filateliija

Koroško filatelistično društvo (KFD, www.kds.si) v svoji raznovrstni dejavnosti že vse od leta 1949 obeležuje dogodke in obletnice ožje, širše in najširše domovine. Tokrat je z Občino Črna na Koroškem (www.crna.si) ob 150. obletnici rojstva in 65. obletnici smrti ter 70-letnici odkritja črjanskega spomenika, pripravilo priložnostni filatelistični sklop, ki ga sestavljajo:

- en (1) priložnostni poštni žig (PPŽ, 2393 Črna na Koroškem, 31. 8. 2022),
- ena (1) priložnostna poštna ovojnica (PPO, KFD 260/2022).
- ena (1) maksimumkarta/razglednica (MK, KFD 261/2022),
- ena (1) osebna poštna znamka (OPZ, nominala A, pokončna postavitev, oker okvir PS) in
- ena (1) osebna poštna znamka (OPZ, nominala B, pokončna postavitev, sivi okvir PS).

PPŽ je pravokotne (v razmerju 1:2) navpičen oblike. Zgoraj je dvovrstično umeščen zapis »2393 Črna na Koroškem / 31. 8. 2022), spodaj pa trovrstičen zapis »PLEČNIK / 1872–1952–2022 / V ČRNI /«. Datumi simbolizirajo Plečnikovo rojstno leto, leto odkritja pomnika v Črni, leto Plečnikove smrti in leto obhajanja teh treh datumov. Napisi, razen datuma na 4/5 širine žiga, so ostali v polni širini žiga. Med oba zapisa je v širini žiga vstavljen shematski tloris Centra z očrtom pomnika, ki je drugače tudi glavni element grba Občine Črna na Koroškem. Ilustracija PPO je kvadratne oblike in umeščena v levi spodnji del sprednje strani kuverte. Na cca 6/10 širine desne strani ilustracije, je z desnim naslonilom, na modrem ozadju, umeščen trinajst vrstičen zapis »TO ŽRTEV / BORB IN ZMAG / JE SPOMENIK / POSTOJ TOVARIŠ / SPOMNI SE / NA MRTVE / VSE KAR VELIKO JE / VZKALI IZ ŽRTVE / IN TI / KI ŽIV SI / MRTVIM SI / DOLŽNIK / (PROF. JANKO GLASER)«, bele barve. Slednji zapis seka zapis 1941 in 1945, oker barve. V desni polovici ilustracije je na modrem ozadju in na cca 17/20 višine ilustracije umeščen izsek iz Plečnikovih skic za črjanski spomenik. Pod spomenikom je na levi polovici ilustracije bela pasica, na kateri jev modri barvi dvovrstičen zapis »PLEČNIK V ČRNI / 1872–1952–2022«, Vz dolž desnega roba v dolžini ¾ ilustracije je enovrstičen zapis »KFD 260/2022, Borut Bončina, Jože Plečnik/MGML«, oker barve.

MK je vodoravne postavitev, na njeni risni/zunanji strani je v polnem formatu modro tonirana fotografija črjanskega pomnika iz srede petdesetih let, kjer je v levi polovici motiva v ozadju viden del farne cerkve, v desnem delu pa nekdanja pošta oziroma današnja Etnografska zbirka/Muzej črjanskih olimpijcev. Pisno/zadnjo stran MK zapolnjuje v polni širini in višini navpično umeščena faksimila Plečnikovih načrta črjanskega pomnika v t. i. »blue print« obdelavi. V levem zgornjem delu sta umeščena razlagalni zapis in kolofon. V levem spodnjem vogalu je shematičen pikčast (bele barve, z črno senco) zaris Slovenije z označeno lego Črne na Koroškem - piko rjasto rjave barve. OPZ nominala A je navpične postavitev, s tipskim okraštanim PS okvirjem. Celotno površino plakete pokriva barvna fotografija makete spomenika, kot jo je s čipkami izdelala Sonja Grl. Na zgornjem delu plakete je na 7/10 širine plakete enovrstičen napis »PLEČNIK V ČRNI / 1872–1952–2022«, na spodnjem delu je enovrstičen kolofon (B. Bončina, S. Grl, T. Jeseničnik). Napis datumov je sinje barve, ostala dva pa bele barve. OPZ nominala B je navpične postavitev, s sivim tipskim PS okvirjem. Celotno površino plakete pokriva ČB varianta fotografija makete spomenika, kot jo je po lastnem vzorcu v čipki izdelala Sonja Grl. Na zgornjem delu plakete je na 7/10 širine plakete enovrstičen napis »PLEČNIK V ČRNI / 1872–1952–2022«, na spodnjem delu je enovrstični kolofon (B. Bončina, S. Grl, T. Jeseničnik). Napis datumov je modre barve, kolofon bele barve, naslov pa črne barve. Fotografija in risba s skicami pomnikov sta v hrambi v Plečnikovi zbirki Mestnih galerij in muzejev Ljubljana (MGML, www.mgml.si). V prostorih Avle Občine Črna na Koroškem (Center 101, 2393 Črna na Koroškem) bo na temi »Plečnik in čipke« na ogled priložnostna filatelistična razstava, ki jo je postavil Jože Keber (KFD). Istega dne bo ob 16. uri pred stavbo Avle Občine Črna na Koroškem svečana predstavitev spominskega filatelističnega sklopa ter odkritje spominske plošče ob poimenovanju osrednjega črjanskega krožnega križišča v »Plečnikovo krožišče«.

Borut Bončina, Koroško filatelistično društvo